

Секція 1. Теоретичні та прикладні аспекти розвитку цифрової економіки.

УДК 338.43:658.78:004

С.В. Коляденко, докт.ekon.наук, професор

Вінницький національний аграрний університет, Україна

ВИЗНАЧЕННЯ ПІДХОДІВ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЛОГІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У АПК В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

S. Koliadenko, Doctor of Economic Sciences, Professor

Vinnitsia National Agrarian University, Ukraine

DETERMINATION OF APPROACHES TO ENSURING THE ECONOMIC SECURITY OF LOGISTICS ACTIVITIES IN THE AGRICULTURE IN THE CONDITIONS OF THE DIGITAL ECONOMY

Надзвичайно швидкий розвиток цифрових технологій як світі, так і в Україні, суттєво впливає на всі сфери економіки, зокрема і на агропромисловий комплекс (АПК) та його логістичну складову. Сучасна цифрова трансформація відкриває нові можливості для оптимізації процесів, підвищення ефективності та зниження витрат, але водночас створює нові проблеми у розумінні та вивченні власне для економічної безпеки.

В економічній літературі визначають різні підходи щодо визначення економічної безпеки, наприклад, у [1] загалом пропонується виділити наступні основні підходи до визначення та методи діагностики рівня економічної безпеки підприємства: пороговий (граничний) метод; ресурсно-функціональний метод; метод на основі теорії економічних ризиків; програмно-цільовий (комплексний (інтегральний) метод) [1].

Останнім часом при формуванні, регламентації та безпосередньому забезпеченні безпеки бізнесу все більше уваги приділяється інформаційній безпеці та кібербезпеці. В результаті відбувається розширення сфери інтересів забезпечення безпеки з рівня бізнес структур до рівня держави, а також актуалізуються нові елементи, такі як кібербезпека, безпека комп'ютерних мереж, інформаційна безпека і т.д. Відповідно, за рахунок використання цифрових технологій зростає кількість засобів, що дають можливість проводити безпекові заходи на різних рівнях (технології, а також технічні, програмні, лінгвістичні, правові, організаційні засоби, включаючи телекомунікаційні канали, що використовуються в системі забезпечення внутрішньої та зовнішньої економічної безпеки для збору, формування, обробки, передачі або прийому інформації про стан національної безпеки та заходи щодо її зміцнення) [2].

Виходячи із приведених думок, стає зрозуміло, що підходів у вивченні та визначенні забезпечення економічної безпеки є досить багато. Ми ж зосереджуємо своє дослідження у напрямках вивчення підходів забезпечення економічної безпеки у одній із галузей, що розвивається досить швидкими темпами в останні десятиліття, а у майбутньому ці темпи будуть, очевидно, ще вищими, - це логістична діяльність агропромислового комплексу в умовах цифрової економіки.

Якщо розглянути сучасний стан логістики в АПК та реальну ситуацію у її цифровій трансформації, можливо визначити деякі її ключові тенденції, а саме – автоматизація ключових процесів, досить широке використання IoT-технологій, розвиток цифрових платформ, застосування великих даних та деяких інших. Цифрова трансформація в АПК має і свої переваги для цієї галузі, до них відносяться такі, як суттєве підвищення ефективності, прозорості, скорочення витрат, особливо у процесах, пов'язаних з логістичною діяльністю, покращення якості обслуговування. Проте цифрова трансформація у агропромисловому

комплексі має й низку проблем, що необхідно вирішити для галузі ближчим часом, це потреба у інвестиціях, значний дефіцит кваліфікованих кадрів, що спричиняє ризики кібербезпеки.

У процесі вивчення питань забезпечення економічної безпеки логістичної діяльності агропромислового комплексу виникає потреба у визначенні власне підходів до цього питання в новітніх економічних умовах, що створюються при переході до цифрової економіки.

Визначимо поняття «підходів» у тлумаченні даної теми. На нашу думку, під «підходами» в цьому контексті розуміють комплекс заходів, стратегій та методів, які спрямовані на захист логістичних процесів у агропромисловому комплексі від різноманітних загроз, що виникають внаслідок цифрової трансформації. Це можуть бути як загальні концепції, так і конкретні інструменти та технології.

Розглянемо основні напрями визначення таких підходів та їх конкретні варіанти.

До основних відносяться:

- **аналіз ризиків, це** – ідентифікація потенційних загроз, що виникають у логістиці взагалі та у конкретній її ланці – АПК, таких як кібератаки, технічні збої, людський фактор, зовнішні фактори тощо; проведення оцінки ймовірності та наслідків кожного із визначених ризиків; визначення пріоритизації ризиків за рівнем критичності в умовах, що змінюються в наслідок переходу економіки на цифровий рівень;

- **розробка стратегії безпеки, це** – вивчення та визначення цілей та завдань, що забезпечуватимуть власне економічну безпеку в логістичній діяльності АПК; визначення понять, категорій, формулювань принципів та підходів до такого захисту як в цілому у процесах трансформації економіки у сучасних перехідних умовах, так і окремих галузях; обґрунтування та розробка плану заходів щодо реалізації наміченої стратегії;

- **впровадження технічних заходів, це** – захист використовуваних інформаційних систем, серед них: встановлення антивірусних програм, фаєрволів, систем виявлення вторгнень тощо; шифрування даних; резервне копіювання; захист фізичної інфраструктури та ряд інших заходів. Надзвичайно складним виявляється цей напрям для логістики у агропромисловому комплексі через низку суттєвих проблем, що виникають у галузі у зв'язку із її специфікою;

- **організаційні заходи, це** - утворення служби інформаційної безпеки; розвиток системи внутрішнього контролю; навчання персоналу, який крім ІТ-освіти, має мати базові знання у сільськогосподарському напрямі, або хоча б бути ознайомлений з ним; розробка політик і процедур у галузі кібербезпеки у аграрній сфері.

- **законодавче регулювання, це** – проведення детального аналізу чинного законодавства та виявлення прогалин в ньому, при потребі – розробка пропозицій щодо його вдосконалення в частині забезпечення економічної безпеки логістичної діяльності галузі АПК або його окремих галузей в умовах переходу на цифрову економіку; лобіювання прийняття необхідних нормативних актів.

- **міжнародне співробітництво** – це обмін досвідом з іншими країнами, особливо з такими, де питання високоякісного забезпечення економічної безпеки логістичної діяльності взагалі, а особливо галузей АПК, розвинуто на належному рівні; безпосередня участь у міжнародних проєктах та активна співпраця з міжнародними організаціями.

Щодо конкретних підходів, котрі розглядаються нами для вивчення забезпечення економічної безпеки логістичної діяльності галузі АПК, можна виділити наступні:

- **ризик-орієнтований підхід, де в першу чергу** фокусуються підходи на ідентифікації та управлінні найбільш значущими ризиками, що впливатимуть на забезпечення економічної безпеки логістичної діяльності.

- **комплексний підхід, котрий, зокрема,** передбачає поєднання технічних, організаційних та правових заходів, особливо в частині вивчення безпеки логістичної діяльності галузях АПК;

- **проактивний підхід**, котрий спрямований, найперше на попередження інцидентів, а не лише на їх ліквідацію як наслідок;

- **партнерський підхід**, що заснований на співпраці держави, бізнесу та громадянського суспільства, де досить чітко прослідковуються результати **вивчення питань** забезпечення економічної безпеки логістичної діяльності галузі АПК.

При визначенні підходів забезпечення економічної безпеки логістичної діяльності галузі АПК, варто детально враховувати деякі **ключові аспекти, наприклад:**

- **специфіка власне агропромислового комплексу (АПК)**, це особливості виробництва продукції, її переробки, зберігання, забезпечення різноманітними специфічними засобами виробництва, що спричиняють велику кількість взаємовідносин між галузями як самого АПК, так і тими, що забезпечують весь виробничий процес; сезонність: процес виробництва різних видів сільськогосподарської продукції має великі сезонні коливання – в термінах виробництва (від декількох місяців у виробництві, наприклад, зернових, 1,5-2,0 роки у вирощуванні тварин у скотарстві, до 3-4 років від посадки до вступу цу плодоношення багаторічних насаджень, географічна розподіленість підприємств зі специфічними властивостями: в різних регіонах виробляється різна продукція – баштанні, виноград на півдні, вівчарство - в степових та гірських районах, картоплярство – у північних, зернові – майже по всій території України.

- **характерні особливості цифрових технологій у логістиці АПК:** використання IoT, блокчейну, хмарних технологій тощо, що мають велику кфлькість відмінностей від їх використання, наприклад, у промисловості, сфері обслуговування тощо;.

- **рівень кіберзагроз** – один з **ключових аспектів**, що характеризує аналіз сучасних трендів і загроз у досліджуваній галузі;

- **суттєвим для підприємств АПК є такий аспект, як фінансові можливості підприємств**, адже **важливо враховувати** вибір оптимальних рішень з урахуванням бюджетних обмежень, що є досить суттєвими в АПК;

- **законодавча база** – **ключовий аспект серед підходів** щодо забезпечення економічної безпеки логістичної діяльності галузі АПК, тут важливим є, а першу чергу, відповідність підходів до чинного законодавства.

Отже, визначення оптимальних підходів до забезпечення економічної безпеки логістичної діяльності в АПК є складним завданням, яке вимагає комплексного аналізу та урахування багатьох факторів. Важливо розуміти, що економічна безпека – це динамічний процес, який потребує постійного моніторингу та адаптації до нових умов.

Висновок. Проаналізувавши ситуацію, що склалася у питаннях економічної безпеки логістичної діяльності в АПК в умовах цифрової економіки, можна сказати, що це складне і багатогранне завдання, яке вимагає комплексного підходу як до його вивчення, так і до впровадження в господарський процес. Необхідність постійного моніторингу загроз, інвестування в інформаційну безпеку, підвищення рівня кіберсвідомості персоналу – ключові напрями діяльності у цій сфері, які потребують постійної уваги та моніторингу. Результатом такої діяльності має бути створення ефективної системи забезпечення економічної безпеки логістики в АПК, що стане одним із пріоритетних завдань для держави, бізнесу та наукової спільноти.

Література

1. Щодо вдосконалення методології інтегрального оцінювання рівня кономічної безпеки України. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. 2013. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/schodo-vdoskonalennya-metodologii-integralnogo-ocinyuvannya-rivnya>

2. Проскура В., Черничко Т., Верецький Д. Сучасні підходи до визначення рівня економічної безпеки підприємства в умовах цифровізації. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. №4 (13). С. 61-67. <https://doi.org/10.32782/dees.13-9>